Rallen

Nr 2 2023
Årgång 53

Angarngruppens informationsblad

Rekordtidig tofsvipa
Gulsparven har över tid minskat markant
Isabellastenskvätta ny fågelart för Angarnssjöängen
Fågelflytten - vadarna vid Angarnssjöängen
Årsmötet avklarat trots vädervarningar
Grävning och gärdesgårdar
Vattenrallen tilldelas...

Näktergalen sjunger i dunklet. Foto: Kenneth Olausson

Ordföranden har ordet

Valborgsmässoafton och jag har beslutat mig för att ta en sen förmiddagstur till skogsområdet norr om Lappdal och naturreservatet för att sålla skalbaggar. Typiskt aprilväder (vad annars?) med ömsom lite solsken och ömsom mulet väder, bitvis kryddat med hagelskurar; ”*vintern rasat ut*” och längtan till landet!

Parkeringen vid Skesta hage nås och sedan promenad mot Lappdals gård och avvikning norrut på skogsvägen mot jaktstugan. På andra sidan vägbommen upptäcker jag någon med tubkikare som ivrigt jobbar med sin mobiltelefon; det är ju Linus Jonson, en av våra flitigaste och duktigaste fågelskådare, som, visar det sig, just larmat ut en brandkronad kungsfågel. Ny art för vårt område!

Foto: Kenneth Olausson

Tråkigt bara, att jag missade den med cirka två minuter, då den efter att ha födosökt i den stora sälgen mellan bommen och traktorskjulet, behagade dra sig inåt mot barrskogen, innan jag hunnit komma fram. Så småningom dök flera andra hugade krysspekulanter upp och bland dem med utmärkt fågelkunskap och god hörsel kunde åtminstone även Erik Koppe bekräfta den brandkronades existens. Visade upp sig gjorde den inte igen.

Hur gick sållningen då? Jo, tack, bra med åtminstone ett livskryss (en vacker halvstor kortvinge) och ett kommunkryss i form av en svart jordloppa (två millimeter ”stor”) plus lite annat ”smått och gott”. Den brandkronade får vänta ett tag till!

Nyligen godkände raritetskommittén isabellastenskvättan, som Anders Axencrantz upptäckte vid Byksberget i oktober förra året, så därmed har Angarnssjöängens fågellista utökats med två arter till 267 den senaste tiden. Mer om skvättan kan Du läsa längre fram i Rallen.

Detta leder mig osökt in på vår långa ”kamp” att få Länsstyrelsen att ändra på de delvis förlegade och inkonsekventa reglerna för naturreservatet. Angarngruppen har föreslagit, att förbudet mot infångande av ryggradslösa djur tas bort och att tillträdesförbudet innanför fågelskyddsområdet (FSO) förkortas. Länsstyrelsen accepterade slutligen vårt förslag och arbetet med att genomföra ändringarna påbörjades för drygt ett år sedan, men har nu prioriterats ned på grund av de kraftigt reducerade anslagen för myndigheten. Vi ger dock inte upp; förr eller senare…

Tryggve Engdahl skriver i detta nummer om de andra effekterna, som pengabristen får på reservatet. Läs även den artikeln. Vi får fortsätta att glädja oss åt, att Länsstyrelsens slutspurt i höstas och under årets första månader givit oss en välbehövlig restaurering av sjöängen, slybekämpning på Klosterbacken, upprustning av staketet kring Skesta hage samt bredare och säkrare spänger att vandra på.

Åtgärdsprogrammet för den hotade (försvunna?) svartfläckiga blåvingen i Skesta hage, hoppas vi fortfarande på i år och därtill upprustningen av den röda Örstastugan.

Äntligen ett årsmöte på riktigt (fastän det nästan snöade bort!), utdelning av Vattenrallen och mycket annat har hänt. Läs Rallen och Du får reda på ”allt”!

Tack för Ditt medlemskap, Ditt engagemang och för att Du läser Rallen!

På återseende! / Gunnar Hesse

Isabellastenskvätta ny fågelart för Angarnssjöängen

Isabellastenskvättan på en egen liten kulle. Foto: Anders Axencrantz

Anders Axencrantz berättar i denna artikel om fyndet av isabellastenskvättan som blev en ny fågelart för Angarnssjöängen, närmare bestämt fågelart nummer 266. Ni kan även läsa om när Nationella raritetskommittén meddelade att fyndet godkänts.

AV **ANDERS AXENCRANTZ**

Sökte efter lä vid tiotiden på förmiddagen den 11 oktober 2022. Gick då mot Lundbydiket/Grävlingholmen i sydlig riktning. Fick syn på en skvätta vid Lundbydiket och tänkte egentligen inget mer på det. Sammanstrålade senare med Erik Koppe, en rutinerad fågelskådare med både stor nationell och internationell erfarenhet. Nämnde då skvättan och lovade att jag skulle ringa upp om jag såg den på min tillbakafärd. Vid 13.30 upptäckte jag skvättan strax söder om Byksberget och ringde då Erik som omgående kom till platsen. Hans första kommentar var: *"Det där är ingen vanlig stenskvätta"*.

Innan Erik anlände tog jag ett antal bilder för att säkra observationen. Fågeln var helt lugn och lät sig fotograferas väl. Dessutom hade vi skvättan framför oss i säkert femton minuter och kunde i lugn och ro jämföra vad vi såg med de bilder som plockades fram på både nunne-, öken- och isabellastenskvätta. Fortfarande osäkra på vad vi egentligen observerade beslutade vi att jag senare skulle lägga ut bilderna på Artportalen med rubriken: "stenskvätta?".

Reaktionerna lät inte vänta på sig och ganska omgående var flera skådare inne på att det var en isabellastenskvätta. Stärkt av dessa fågelskådares kommentarer valde jag att under kvällen ändra artbestämningen från

"stenskvätta?" till isabellastenskvätta.

Raritetsrapporten skickades in redan samma kväll och ganska snabbt kom ett meddelande om att Regionala raritetskommittén vidarebefordrat rapporten till den Nationella rapportkommittén.

Ett par månader senare, den 6 april 2023 kom beslutet att fågeln hade godkänts som isabellastenskvätta av Nationella rapportkommittén. Så vitt jag kan se är detta den enda isabella som rapporterats på Artportalen under 2022.

Isabellastenskvättan vid Byksberget. Foto: Anders Axencrantz

Fynd av tofsvipa vid Angarnssjöängen i januari

En för Angarnssjöängen rekordtidig tofsvipa observerades redan i januari detta år.

AV **ERIK KOPPE**

Den 19 januari 2023 på förmiddagen hördes ett välbekant ljud ifrån luften. Det var en tofsvipa som kom inflygande från norr och passerade över Byksberget, för att sedan gå ned på Örstaåkern. Tofsvipan stannade sedan i fem dagar på denna åker så att många fick se den.

Vädret var mulet med en svag sydlig vind och nollgradigt. Det är svårt att veta om detta var en tofsvipa som var en mycket tidig vårflyttare eller om det var en som försökt att övervintra någonstans norr om sjöängen och givit upp. Hur som helst så innebär denna observation av tofsvipa att arten nu har setts under samtliga månader på året vid Angarnssjöängen.

Tofsvipa. Foto: Kenneth Olausson

Vi får hoppas att denna tofsvipa klarade sig väl vintern igenom.

Gulsparven har över tid minskat markant under vintern vid Angarnssjöängen

Gulsparv i januari. Foto: Christer Hjert

Kjell Eriksson redogör för gulsparvens förekomst vid Angarnssjöängen. Gulsparven är en art vars utveckling han har kunnat följa ända sedan Angarngruppen bildades i slutet av 1960-talet fram tills idag.

AV **KJELL ERIKSSON**

Gulsparvens förekomst sedan 1970-talet

I samband med att Angarngruppen bildades, i slutet av 1960-talet, påbörjades omgående en insamling av uppgifter om fågellivet vid Angarnssjöängen och i trakten kring denna. Syftet var att kunna påvisa områdets stora naturvärden inför de planer på en sammanhängande tätortsbebyggelse, som fanns vid den tiden i markerna nära Angarnssjöängen.

Angarnssjöängen var välkänd för sitt fågelliv sedan långt tillbaka av fågelintresserade i Stockholmstrakten, men de uppgifter som fanns gällde i första hand för de mer ovanliga fåglarnas förekomst som häckande eller rastande. För att få en bättre kunskap började man från 1970 använda särskilda artlistor där medlemmarna i gruppen skulle notera antalet fåglar av respektive art som observerades vid besöken vid sjöängen. Även fåglarnas uppträdande som häckande eller rastande skulle anges. Särskilda inventeringar av vissa arter påbörjades också omgående.

Gulsparven var då en mycket allmän häckfågel i det småbrutna landskapet kring sjöängen. Under häckningstid åren 1971 - 1973 utförde Lars Frankenberg översiktliga inventeringar av gulsparven inom de marker som omger Angarnssjöängen, med en yttre gräns bestående av de allmänna vägarna kring denna. Detta område har en yta av drygt åtta kvadratkilometer men där ingår också mark

som inte är möjlig eller lämplig för häckande gulsparv, som exempel våtmarken Angarnssjöängen eller större sammanhängande skogspartier. Under dessa år fann Lars Frankenberg mellan 50 och 60 revirhävdande gulsparvar inom det beskrivna området.

Under åren 1975 - 1977 utförde undertecknad en revirkartering av gulsparv inom en del av ovan nämnda område. Det utvalda området bedömdes vara gynnsamt för häckande gulsparv. Området har en yta av cirka 1,2 kvadratkilometer och är beläget väster och norr om Örsta gård. Antalet karterade gulsparvsrevir inom området uppgick till drygt 22 revir i genomsnitt under de tre åren. 2012 upprepade Ulric Ilveus denna revirkartering och fann då 12 gulsparvsrevir inom nämnda område - alltså en betydande minskning sedan mitten av 1970-talet.

Rastande gulsparvar vid Angarnssjöängen under vinterhalvåret

För markerna kring Angarnssjöängen finns det siffror på antalet rastande gulsparvar under höst och vinter från början av 1970-talet och framåt genom Angarngruppens medlemmars bevakning och rapportering av fågellivet i området. Från början av 2000-talet tillkom rapportsystemet Svalan som senare övergick till Artportalen med ytterligare uppgifter från en fågelintresserad allmänhet.

Under höst och vinter samlas gulsparvar gärna i flockar, till exempel på stubbåkrar och vid djurhållande gårdar. I början av 1970-talet förekom till och från stora gulsparvsflockar på stubbåkrarna i markerna kring Angarnssjöängen. Några siffror som belyser detta: 750 exemplar i en flock 5 december 1970. En jätteflock på 1000 exemplar rastande på en

Foto: Roffe Andersson

Gulsparvens sång beskrivs ofta som: "*Ett, två, tre, fyr, fem, sex, sjuuu!*". Alla som lyssnar riktigt noga kan dock höra att fågeln räknar betydligt längre än till sju.

stubbåker nordväst om Örsta gård den 7 januari 1972 och en flock på 700 exemplar den 12 november 1973.

I samband med kraftiga snöfall och därmed stort snödjup splittras flockarna upp och gulsparvarna får söka sig mot till exempel hästgårdar, som är vanliga i Vallentunatrakten. Flockar på flera hundra gulsparvar har sedan observerats rastande vid Angarnssjöängen i stort sett varje år fram till i början av 2000-talet. Under 1980-talet förekom större antal den 4 januari 1981 då 700 exemplar rastade på en delvis oskördad åker. Cirka 500 exemplar sågs rastande den 4 november 1984, liksom 23 november 1985 samt lika många även 4 november 1986. Tidpunkten för observationerna ligger sent under hösten eller tidigt under vintern vilket antyder att barmark eller ringa snötäcke förekom vid observationen. Under 1990-talet och in i början av 2000-talet finns följande högre antal rapporterade gulsparvar vid Angarnssjöängen: minst 700 exemplar 15 december 1990, minst 500 exemplar på Kustaåkern 22 november 2002 och totalt 550 - 600 exemplar på Åsta- och Kustaåkrarna 23 november 2004 samt senare samma vinter 400 exemplar på Kustaåkern 14 januari 2005. Efter vintern 2004/2005 och fram till och med vintern 2013/2014 rapporterades sällan fler än 100 - 200 rastande gulsparvar vid Angarnssjöängen. Undantagen var 300 exemplar 23 december 2008 och lika många den 11 december 2011. Från och med vintern 2014/2015 och vidare fram till idag har antalet observerade gulsparvar minskat markant med undantag för vintrarna 2017/2018, 2018/2019 och vintern 2019/2020.

Gulsparv i snö. Foto: Kenneth Olausson

Under dessa år hade det skapats särskilt gynnsamma förhållanden för fröätande fåglar vid Angarnssjöängen. Genom initiativ av Länsstyrelsen såddes under vårarna en särskild så kallad ”fågelåker”, norr om Örsta gård, med för fåglar lämpliga grödor, som fram på höstarna fick stå kvar oskördade. Detta gynnade ett flertal fågelarter och ett hundratal gulsparvar lockades till denna åker under ovan nämnda vintrar. Den största flocken sågs dock på en oskördad del av Åstaåkern kring julen 2018. Under dagarna 19 – 20 december räknades cirka 300 exemplar där. Trots denna tillfälliga förekomst, när gynnsamma förhållanden skapats, har antalet observerade gulsparvar vid Angarnssjöängen fortsatt att minska. Under vintern 2020/2021 rapporterades som mest 80 gulsparvar på Artportalen i området och vintern därpå som mest 30 exemplar samt under den gångna vintern drygt 100 exemplar.

Sammanfattning - en nedåtgående trend

Antalet övervintrande gulsparvar har blivit avsevärt färre i dag jämfört med hur det var i början av 1960-talet vid Angarnssjöängen. Särskilt stor minskning förekom efter några år in på 2000-talet. Även under häckningstid finns belägg för en tydlig minskning vid sjöängen mellan åren 1975 - 1977 och 2012 genom de häckfågeltaxeringar som gjordes dessa år inom ett utsett område. Gulsparven tillhör en av de fåglar i jordbrukslandskapet som minskat mest i Sverige sedan mitten av 1970-talet enligt Svensk Fågeltaxerings punktrutter sommartid. Minskningen i detta landskap bedöms vara så stor att endast en tredjedel av det häckande beståndet finns kvar 45 år senare.

Orsaken anses generellt vara ett alltmer effektiviserat jordbruk med metoder som missgynnar många fågelarter som häckar i jordbrukslandskapet. Gulsparven måste dock fortfarande anses vara en vanlig fågel i Uppland. Arten är rätt mångsidig när det gäller häckningsmiljöer. Förutom i den rena jordbruksbygden häckar den också bland annat i hagmarker, i kanten av nyupptagna hyggen och annan öppen skogsmark. Själv har jag i samband med standardruttinventeringar funnit gulsparven häckande i rensade kraftledningsgator och vid en skogsbilvägs vändplats, långt inne i ren skogsmark.

När det gäller markerna kring Angarnssjöängen vore det intressant att göra om de översiktliga gulsparvinventeringarna som Lars Frankenberg utförde i början av 1970-talet för att se vad som har hänt 50 år senare.

Gulsparvar. Illustrationer ur Svenska fåglar 1927 av Wilhelm von Wright. Källa: Rawpixel. CC BY-SA 4.0. https://creativecommons.org/licenses/ by-sa/4.0, via Wikimedia Commons.

Referenser

Angarngruppens årsrapporter 1969 - 2004.
Angarngruppens årsrapport 1977, En revirkartering av gul- och ortolansparv vid Angarnssjöängen 1975 - 1977. (Kjell Eriksson).
Angarngruppens informationsblad nr 1 2013, ”Angarnssjöängens gulsparvar, hur mår de?”. En revirkartering 2012. (Ulric Ilveus).

Fågelobservationer vid Angarnssjöängen första kvartalet 2023

Skärpiplärka vid Angarnssjöängen i slutet av mars. Foto: Kenneth Olausson

Ett urval av intressanta observationer från Angarnssjöängen rapporterade i Artportalen, sammanställda av Andreas Viberg.

Under perioden gjordes inget anmärkningsvärt fynd överhuvudtaget, det som närmast kvalar in är väl en osäker rapport på kungsfiskare.

På Artportalen har cirka 2400 observationer lagts in för Angarnssjöängen under kvartalet, och årslistan den 31 mars landade på 95 arter. Årets siffra 95 kan jämföras med 103 från samma datum 2022 eller 104 arter under 2021, men visst kändes det, ock känns fortfarande, som att våren tog god tid på sig att komma? Närbelägna och till viss del jämförbara Fysingen samlade ihop 102 arter under första kvartalet i år.

Rapportörer

EKE Erik Koppe, SPN Stefan Paulin, KON Kenneth Olausson, AAZ Anders Axencrantz, SSM Svante Söderholm, CHT Christer Hjert, JAG Jan Attebring, GEN Gustav Eriksson, ANY Aron Norrby, VNY Viggo Norrby.

Januari

1.1 Periodens enda sidensvans rapporteras från Örsta (GEN). Enbart en sidensvans under perioden kanske får anses anmärkningsvärt, vill minnas att man såg en del i Norrort i övrigt? Dessutom 2 varfåglar, varav den ena sedan ses regelbundet perioden ut (EKE med flera).

Årets första sädesärla kom i tid, punktlig som vanligt, trots kylan. Foton: Roffe Andersson

2.1 En tallbit rastar i skogen bakom Örsta gård (EKE).

4.1 En duvhök noteras (SPN). Under perioden sågs duvhök till och från, i det fall åldern är angiven var det 2k eller adult. Dessutom en gärdsmyg på Södra maden som verkar övervintra.

5.1 Två snösparvar ses vid Örsta (KON).

6.1 En fjällvråk rapporteras från Olhamra (CHT), därefter var det rätt glest med rapporterna fram till slutet av mars.

12.1 Knölsvan har inte alltid varit lätt att se i Angarnssjöängen, men det senaste åren finns regelbundna rapporter. I år rapporterades 2 - 8 exemplar regelbundet under januari och mars, men inte i februari.

20.1 Skäggmes rapporterades under januari och februari med som mest 17 exemplar denna dag (EKE med flera).

Februari

24.2 En, och periodens enda, bändelkorsnäbb hörs vi Klosterbacken (EKE). De första ljungpiparna rastar (KON).

27.2 Periodens enda rapport på kattuggla, en som hoar vid Kusta (JAG).

28.2 Första sånglärkorna ses för året på Örstaåkern (KON med flera).

Mars

2.3 En spetsbergsgås rastar och därefter ses arten under hela mars med upp till 6 exemplar (flera observatörer).

16.3 Två vinterhämplingar noteras och under den kommande veckan ses några till vid Åsta till Örsta (flera observatörer).

23.3 Ett par salskrake rastar men rapporteras enbart denna dag (KON med flera).

24.3 En röd glada flyger förbi (KON, EKE, AAZ). Första bruna kärrhöken ses (KON).

25.3 4 stjärtänder sträcker mot syd (KON).

26.3 Bläsgäss har blivit vanlig i sjöängen och sågs från 3 mars. Som mest noterades cirka 225 exemplar (SSM med flera). En möjlig kungsfiskare rapporteras hörd vid två tillfällen utanför Grävlingholmen, men obsen är osäker (VNY). Kungsfiskare är lika tung i Angarnssjöängen som den är snygg med enbart tre fynd sedan år 2000. Säkra är däremot de 32 förbiflygande snösparvar som samma observatör har.

29.3 Periodens enda stenknäck rapporteras rastande, oklart dock var i området (ANY).

31.3 Perioden avslutas trevligt med en skärpiplärka vid Lundbydiket (EKE, KON).

Den enes död den andres bröd. Angarnssjöängens toppredatorer, havsörnarna har vinterkalas.
Foto: Christer Hjert

Årsmöte 2023 avklarat trots gula vädervarningar

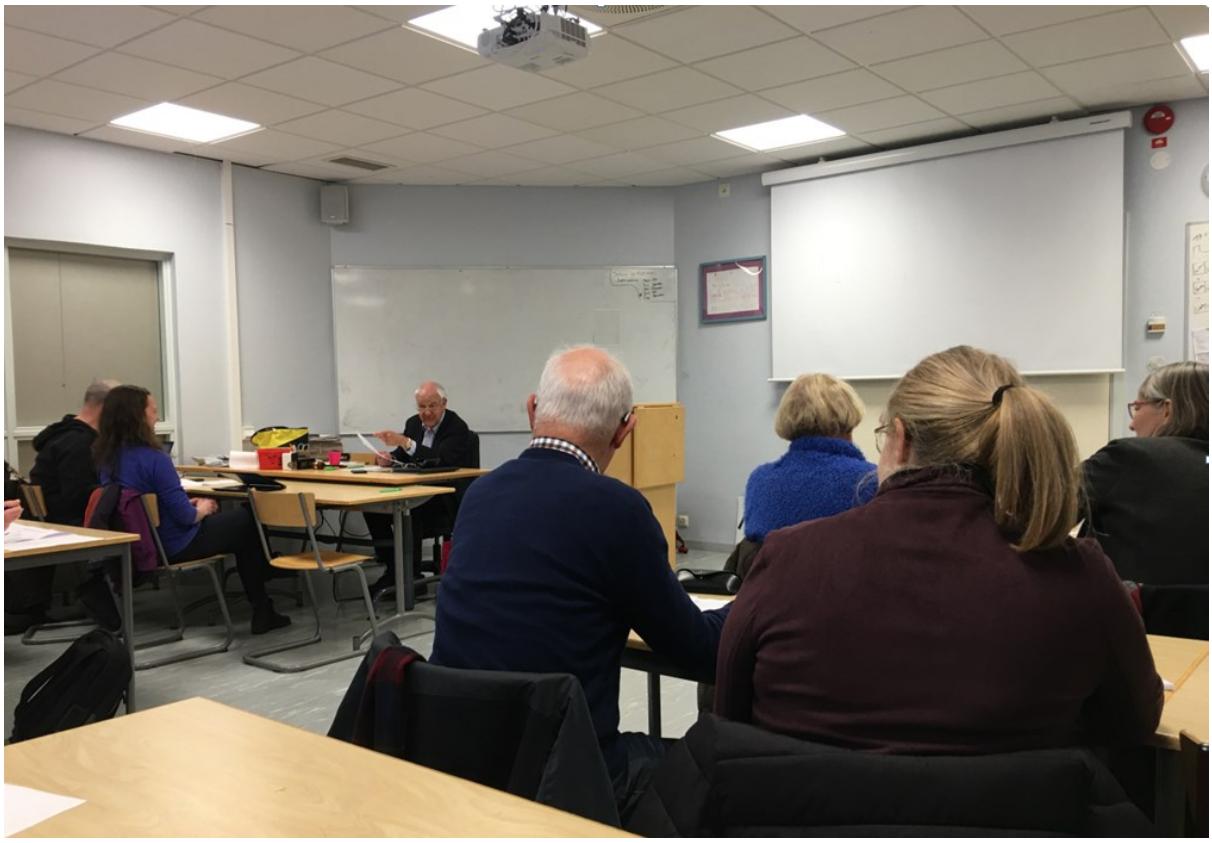

Årsmöte i Bällstabergskolan. Foto: Mattias Ödevidh

AV **GUNNAR HESSE**

Äntligen skulle vi efter ett par år med virtuella årsmöten kunna få träffas på riktigt med sedvanligt program, det vill säga inklusive kaffestund och intressant föredrag. Vädergudarna var dock inte riktigt med på noterna, ty snön vräkte tidvis ner och starka och oberäkneliga vindar gjorde inte saken så mycket bättre. Snarare tvärtom! SMHI utfärdade gula vädervarningar både dagen innan och under måndagen den 27 mars, då årsmötet skulle hållas.

Till slut hade ändå kring 25 medlemmar vågat sig ut och tagit sig till Bällstabergsskolan i Vallentuna, som hade blivit ny lokal för detta evenemang. Det var flera, som dock avstod.

Klockan 19.00 var det dags att slå klubban i bordet och inleda årsmötesförhandlingarna. Ordförande och sekreterare för mötet valdes, årsmötet konstaterades behörigen utlyst, justerare valdes och dagordning samt röstlängd fastställdes.

Undertecknad, som valts till mötets ordförande, gick igenom de viktigaste punkterna i verksamhetsberättelsen, varpå vår mångårige kassör, Stefan Paulin, redogjorde för det gångna årets räkenskaper. Därefter följde vår revisor Rolf Lindskogs revisionsberättelse, som tillstyrkte fastställande av resultat- och balansräkning, disponering av resultat enligt styrelsens förslag och beviljande av ansvarsfrihet för styrelsens ledamöter. Årsmötet följde revisorns förslag till fullo.

Per Gullberg, valberedningens ordförande, tog över och gick igenom förslag till styrelse och revisorsfunktioner. I enlighet med valberedningens förslag omvaldes undertecknad som ordförande (tack för fortsatt förtroende!), Ulric Ilveus som vice ordförande och Stefan Paulin som kassör. I övrigt skedde omval av Björn Nordling, Mattias Ödevidh,

Tryggve Engdahl och Kenneth Olausson samt nyval av Elisabeth Lundgren och Erik Koppe. Svante Söderholm, Jens Johansen och Helena Bonnevie hade avböjt omval och tackades för goda insatser under sina många år som styrelseledamöter.

Ändringar även på revisorsposterna, då Rolf Lindskog efter många år valt att avstå att fortsätta. Stort tack fick även Rolf! Till ny revisor valdes Anita Melinder, tidigare revisorssuppleant, medan denna funktion nu tas över av Per Norlin.

Valberedningen omvaldes i sin helhet, så Per Gullberg, Rolf Andersson och Christer Christensen fortsätter (åtminstone) ett år till.

Årsavgiften för 2024 förblir oförändrad och så godkändes för andra gången en mindre ändring i stadgarna.

Vattenrallen, föreningens vandringspris tilldelades Hans-Erik Wanntorp, erkänd botaniker och entomolog, för ett mycket väl genomfört arbete med skalbaggsinventering. Se separat artikel i detta nummer.

Kaffepaus, möten och livliga diskussioner följdes så till sist av ett mycket intressant föredrag om hur den vitryggiga hackspetten skall bevaras som häckningsart i Sverige. Genomgången (med många frågor från publiken) gjordes av projektledaren själv, Linda Pettersson från Naturskyddsföreningen.

Stort tack till Linda, alla funktionärer, alla övriga årsmötesdeltagare och alla medlemmar!

Ny i styrelsen

Foto: Roffe Andersson

AV **ERIK KOPPE**

Erik Koppe heter jag och är nyinvald till Angarngruppens styrelse.

Mina intressen är i första hand fågelskådning och resor. Jag har sedan 1972 vandrat omkring i Angarnssjöängen. Vissa år har jag varit mer närvarande än andra. Jag har hjälpt till med ringmärkning i ett antal år. Jag har även inventerat bland annat gulärla, buskskvätta och ängspiplärka i cirka 10 år. Jag har skådat fågel i ungefär 70 länder fram tills nu och i och med detta skaffat mig en bra kunskap över fåglars utseende och beteende. Mitt största intresse inom fågelskådning är fåglars läten och då i första hand lockläten men även deras sång. Jag hoppas att jag ska kunna hjälpa till och föra fram Angarngruppen i olika former. Som hyfsat nybliven pensionär finns det lite mer tid över till föreningsliv. Så jag ser med tillförsikt fram mot mitt första år i styrelsen.

Har ni frågor eller vill veta mer om mig så är det bara att stöta på mig ute i markerna.

Ny i styrelsen

Foto: Privat

AV **ELISABETH LUNDGREN**

Jag är 67 år, har arbetat som arkitekt i snart 40 år och under senare tid i mitt eget företag Advantum Arkitekter AB. Som certifierad tillgänglighetssakkunnig jobbar jag mycket med lagstiftningen kring tillgänglighet, och också med granskning av lagremisser i egenskap av styrelsemedlem i Tillgänglighetssakkunnigas riksförening där jag tidigare var ordförande.

Kontoret har jag hemma på min lilla gård i Seneby vid Angarnssjöängens norra ände. Hit flyttade jag från Täby för fem år sedan för att få bo i just den här fantastiskt fina miljön intill Natura 2000-området och naturreservatet där jag kan utöva mitt stora intresse för fågelfotografering. Jag har haft några separatutställningar och ställer annars ut mina fotografier under en konstvecka varje sommar. Jag är på olika håll engagerad i bevarandet av förutsättningarna för flora och fauna i orörda naturområden och har under åren haft anledning att sätta mig in i miljöbalken och dess förarbeten.

Jag blev väldigt glad när jag fick frågan om jag ville ingå i styrelsen för Angarngruppen. Någon sa att det var roligt att få in en helt vanlig människa i styrelsen, vilket gav upphov till hjärtlig förtjusning från båda sidor. Med avseende på att de övriga i styrelsen har en sån enormt djup kännedom om flora och fauna så är jag nog lite mer vanlig. Jag ser med värme och aktning på övriga styrelsemedlemmars kunskaper och engagemang och hoppas att mina erfarenheter kan bidra på ett eller annat sätt.

Vet du att
du kan bestämma fågelart
med hjälp av upphittad fjäder.
www.angarngruppen.se
Obsar/Fåglar/Fjäderguiden

Vet du att
du kan läsa om Angarnssjöängens alla fågelarter i Artkatalogen.
www.angarngruppen.se
Obsar/Fåglar/Artkatalog för Angarnområdet

Vet du att
du kan följa sjöängens restaureringsarbeten.
www.angarngruppen.se
Angarnssjöängen/Restaureringsarbeten

Vet du att
du kan höra ljudinspelningar från sjöängen.
www.angarngruppen.se
Angarnssjöängen/Lyssna på Angarn

Entomologen Hans-Erik Wanntorp ny innehavare av Vattenrallen

AV **GUNNAR HESSE**

Vid föreningens årsmöte beslutades även om utmärkelsen Vattenrallen, Angarngruppens vandringspris *”för den person som årsmötet baserat på förslag från styrelsen och enskilda medlemmar anser ha gjort betydande insatser på ideell basis för Angarnssjöängens och Angarngruppens bästa”.*

Årets pristagare är Hans-Erik Wanntorp, erkänd entomolog och botaniker samt medlem i vår förening, som får utmärkelsen *”för att genom ett synnerligen väl genomfört arbete med inventering av träsklevande och trädlevande skalbaggar signifikant ökat kunskapen om berörda skalbaggsfamiljers utbredning i naturreservatet Angarnssjöängen”.*

Dessvärre kunde Hans-Erik inte närvara vid årsmötet på grund av det infernaliska snöandet denna dag, så det fick bli en privat ceremoni några dagar senare hemma hos honom i Brottby.

Den genomförda skalbaggsinventeringen är den första fasen i ett av Länsstyrelsen godkänt treårigt projekt. Hans-Erik har sammanfattat den i två delrapporter, *”Skalbaggsfaunan i Angarnssjöängens strandområden 2022”* respektive *”Skalbaggsfaunan i skog dödad av granbarkborre i Angarnssjöängens naturreservat”.*

Ett stort och hjärtligt tack och grattis till Hans-Erik!

Foto: Gunnar Hesse

Vattenrallen är numera inneboende hemma hos Hans-Erik Wanntorp.

Rödhalsad vedsvampbagge, *Mycetophagus fulvicollis*	NT	Utbredd genom hela landet. utvecklingen sker i död, företrädesvis ganska lös, vitrötad ved i stående tortträd och högstubbar. Ofta på gran angripen av violticka.	
Furuvedvivel, *Rhyncolus elongatus*	NT	Sällsynt I östra delarna av Göta- och Svealand. Utvecklas i rödmurken ved av barrträd, främst tall. Ny Vallentuna	
En droppbagge, *Scaphisoma subalpinum*	NT	Sällsynt utbredd genom hela landet främst i kontinuitetsskogar. Lever i eller på svampangripen ved och svampar. Ny Vallentuna.	
Lövstumpbagge, *Plegaderus caesus*	LC (NT 2000)	Förekommer främst I östra Sverige från Skåne till södra Norrland. Lever i murken ved och under bark av olika lövträd men även gran.	
En klubbhornbagge, *Trichonyx sulcicolis*	LC (NT 2015)	Utbredd från Skåne till södra Norrland. Lever i murken ved och under bark av lövträd men även gran. En sällsynt art som verkar ha blivit vanlig på senare tid. Ny Vallentuna	
Skogsskenknäppare, *Hylis foveicollis*	LC, (NT 2000)	Förekommer i Göta- och Svealand. Larvutvecklingen sker i brunrötad ved i lågor och grövre grenar av löv- och barrträd. Ny Vallentuna.	
Avlång flatbagge, *Grynocharis oblonga*	LC, (NT 2000)	Förekommer i Göta- och Svealand. Utvecklas i vitrötad ved, främst av lövträd, men även barrträd.	
Granglansbagge, *Ipidia binotata*	LC, (NT 2010)	Känd från spridda landskap från Skåne till Medelpad. Utvecklingen sker i trädsvampar under bark på döda träd. I Sverige är de flesta fynden gjorda på granstubbar och lågor med klibbtickor.	
Korstecknad svampbagge, *Mycetina cruciata*	LC, (NT 2000)	Förekommer från Skåne till södra Norrland. Lever på död ved där olika vedsvampar angripit bark och ytved. Vanligen på stambitar som ligger tätt mot marken, ofta nedbäddade i löv, vilket gör att veden hålls fuktig året runt. Ny Vallentuna	
Rödsköldad trädsvampbagge, *Triplax scutellaris*	LC	En nordlig art, utbredd ner till Uppland med enstaka fynd längre söderut. Utvecklingen sker i svampar av släktet *Pleurotus*, musslingar. Ny Vallentuna.	
Cis lineatocribratus	LC	Spridd genom hela landet men ovanlig i Uppland. Utvecklas på olika vedsvampar, bland annat på gran. (bara en tidigare rapport i länet). Ny Vallentuna.	
Bandad albrunbagge, *Abdera flexuosa*	LC, (NT 2000)	Utbredd genom hela landet. Utvecklas i alticka. Få fynd i Stockholms län. Ny Vallentuna	

Sida ur den preliminära rapporten: Skalbaggsfaunan i skog dödad av granbarkborre i Angarnssjöängens naturreservat, av Hans-Erik Wanntorp.

Fågelflytten - vadarna vid Angarnssjöängen

Sju storspovar förskönar himlen över Angarnssjöängen. Foto: Kenneth Olausson

En miljö som Angarnssjöängen drar till sig många vadare. Men hur många arter är det, vilka häckar, vilka rastar och vilka har bara observerats någon enstaka gång? Kenneth Olausson går i denna tredje artikel om fågelflytt och fåglarna vid Angarnssjöängen igenom vilka vadarfåglar som ses och setts vid sjöängen genom tiderna.

AV **KENNETH OLAUSSON**

Genom tiderna har 36 vadararter observerats vid Angarnssjöängen. De flesta passerar på flytt, en del som häckar i andra typer av bio-

toper kommer på besök, några arter häckar och några rariteter har genom tiderna plötsligt bara dykt upp. I Sverige som helhet är motsvarande siffra 76. Nedan följer en genomgång av arterna vid sjöängen.

Vadarna vid Angarnssjöängen kan delas upp på olika sätt. Ett sätt att dela upp dem i är:

1. Häckar regelbundet eller har häckat men häckar inte längre.

2. Allmän förekomst men häckar inte.

3. Mindre allmänna men förekommer regelbundet.

4. Sällsynta som inte observeras regelbundet.

5. Rariteter som endast observerats någon enstaka gång

6. Arter som borde kunna komma på besök men ännu inte gjort det.

I nedanstående artgenomgång finns information om hur många par som uppskattas finnas i Sverige. Hur trenden ser ut för arten, var de häckar och var de övervintrar. Gällande Angarnssjöängen utgår genomgången från hur ofta de olika arterna dyker upp, när de brukar komma förbi, hur många de brukar vara och var de bästa observationsplatserna numera är. När det gäller förslag på obsplats så varierar det förstås över tid beroende på vattenstånd och igenväxning. De platser som nämns är sådana där flest observationer gjorts under de senaste 20 åren.

Jämförelserna mellan antal par i Sverige genom tiderna är svår att göra då uppskattningarna gjorts på olika sätt. Nuvarande siffror ligger nog i de flesta fall nära sanningen men de från 1970-talet ska förmodligen tas med en nypa salt.

Låt oss börja artgenomgången med de som häckar eller har häckat i Angarnssjöängen.

1. Häckar eller har häckat

Tofsvipa (*Vanellus vanellus*)
I Sverige: 45 000 par. Minskar. 1970-tal cirka 120 000 par, 2008, 63 000 par. Finns i stort sett över hela Sverige utom i fjälltrakterna och ovanlig i Norrlands inland. Cirka 40 % finns dock i Skåne och Västergötland. Flyttar till Mellan- och Västeuropa.
Vid Angarnssjöängen: Häckat årligen från åtminstone 1992. Dessförinnan få observationer. Har observerats under årets samtliga månader men vanlig mellan februari - november. Största antal samtidiga cirka 800 individer.
Bra obsplats: Ses i hela sjöängen och på intilliggande fält.

Foto: Kenneth Olausson

Mindre strandpipare vid vattenbrynet.

Mindre strandpipare (*Charadrius dubius*)
I Sverige: 1800 par, stabil. Finns i stort sett över hela Sverige men vanligast i Syd- och Mellansverige. Övervintrar från östra Afrika till sydöstra Indien.
Vid Angarnssjöängen: Första häckningen upptäcktes 1986. Arten har sedan häckat varje år men de senaste två åren har inga ungar rapporterats. Toppnoteringen är från 2003 då 39 individer observerades samtidigt.

2022 var det högsta antalet sju individer. Finns vid Angarnssjöängen mellan april - september.
Bra obsplats: I sjöängen utanför Lundbydiket.

Storspov (*Numenius arquata*)
I Sverige: 6100 par, minskat. 1970-tal mellan 15 - 20 000 par, 2008, 9000 par. Häckar på åkermark, ängsmark, hedar och myrar. Talrikast i jordbruksbygder efter Norrlands kustland. Övervintrar på Brittiska öarna och efter Västeuropas kuster.
Vid Angarnssjöängen: Numera endast rastande men häckade fram till 1983. Rastar på våren från slutet av mars till början av maj. På höststräcket under juni - början av september. Rekordet om 104 rastande individer är från 22 april 2012. Flest sträckande är 240 individer från 18 april 2004.
Bra obsplats: Rastar ofta på de södra ängarna samt på Kustaåkern. Bästa månaden är april.

Morkulla (*Scolopax rusticola*)
I Sverige: 580 000 par, ökat. Häckar i skogsmark, gärna fuktig sådan. Övervintrar mestadels i västra och södra Europa.
Vid Angarnssjöängen: Häckar och rastar årligen. Fem samtidiga individer har observerats som mest.
Bra obsplats: Skogsfågel, hörs och syns när den flyger över i skogsmiljö som Olhamra, vägen mot jaktstugan och liknande ställen. Bästa månaden är maj.

Enkelbeckasin (*Gallinago gallinago*)
I Sverige: 160 000 par, stabil. Häckar på starrmader, ängar, myrar, fuktiga kalhyggen och skog i hela landet ända upp till fjällens

Morkullan är spräckligt vacker på nära håll. Foto: Kenneth Olausson

videregion. De flesta övervintrar i västra eller södra Europa.
Vid Angarnssjöängen: Häckar och rastar årligen. Mellan 10-20 par bedöms häcka. Vanlig mellan slutet av mars-november. Fler än 100 rastande individer har rapporterats vid fem tillfällen med 120 i topp den 9 mars 2008.
Bra obsplats: På södra sidan av sjöängen återfinns många fåglar. Hörs mest hela tiden, ses bäst när häckningen är igång.

Skogssnäppa (*Tringa ochropus*)
I Sverige: 49 000 par, ökat. Häckar vid tjärnar, myrar och kärr över hela landet. Övervintrar i sydvästra Europa och norra Afrika.
I Angarnssjöängen Häckar och rastar årligen. Observeras mellan mars-augusti. 30 rastande individer är rekordet från 9 juni 2001. De första sträcker söderut redan i juni.
Bra obsplats: Ses och hörs runt om i sjöängen. Vägen mot Jaktstugan brukar också ge möjlighet att se och höra spelande skogssnäppa.

Foto: Kenneth Olausson

Skogsnäppan stannar gärna till vid Angarnssjöängen och rastar under flytten mot de skogsområden där den häckar i närheten av myrmarker och kärr.

Rödbena (*Tringa totanus*)
I Sverige: 27 000 par, ökat i norr, minskat i syd. Finns längs kusterna, vid vissa insjöar, på Öland och Gotland och i hela fjällkedjan. Övervintrar främst i Västeuropa och kring Medelhavsländerna.
Vid Angarnssjöängen: Har häckat till och från genom åren men troligen inte längre. Som rastande är den fåtalig även om man vid några tillfällen genom tiderna haft upp till 20 individer. Observeras mellan april-september.
Bra obsplats: Ses och hörs runt om i sjöängen.

Foto: Kenneth Olausson

Rödbenan gör skäl för sitt svenska namn.

2. Allmän förekomst men häckar inte

Ljungpipare (*Pluvialis apricaria*)
I Sverige: 110 000 par, stabil. Häckar på hedar efter hela fjällkedjan. Finns även sparsamt vid större myrar från Småland och norrut. Dessutom häckar ett mindre antal på alvarmark på Öland och Gotland. Vinterkvarter i stora delar av västra Europa.
Vid Angarnssjöängen: Rastar regelbundet på åkrarna runt sjöängen under flytt. Observeras i första hand mellan mars - oktober.

Maj är bäst och den 4 - 5 maj 1998 observerades en flock om cirka 500 individer vilket är rekord.
Bra obsplats: Åstaåkern, åkern vid utloppet och liknande miljöer.

Brushane (*Philomachus pugnax*)
I Sverige: 25 000 par, minskat. 1970-tal 80 000 par, 1990-tal 50 000 par. Häckar främst på myrar i barrskogs- och fjällregionerna. Övervintrar i västra Afrika.
I Angarnssjöängen Rastar regelbundet under flytt mellan april - oktober. Oftast i södra delen av sjöängen eller på åkrarna intill. Största antal är på 400 individer i maj 1972.
Bra obsplats: Byksberget och Lundbydiket ger möjlighet till fina observationer. Maj är bra.

Ljungpipare. Foto: Kenneth Olausson

Brushane som vadar fram i Angarnssjöängen. Foto: Kenneth Olausson

Svartsnäppor möter lärkfalk. Foto: Kenneth Olausson

Grönbena (*Tringa glareola*)
I Sverige: 130 000 par, stabil men minskar i södra delen av landet. Häckar vid myrar och andra våtmarker från norra Uppland men framförallt från Jämtland och vidare norrut. Övervintrar framförallt i tropiska Västafrika.
Vid Angarnssjöängen: Rastar frekvent i sjöängen under både vår- och höstflytt, april - september. Svårräknad när den rastar i stora antal men flera hundra noteras ibland. 500 eller fler har rapporterats vid 6 tillfällen och 1000 individer noterades den 15 maj 1995 vilket är rekord.
Bra obsplats: Ses och hörs runt hela sjöängen.

Svartsnäppa (*Tringa erythropus*)
I Sverige: 4300 par, minskat. Häckar mestadels på myrar i landets nordligaste delar. Övervintrar runt Medelhavet men även i södra Asien och tropiska Afrika.
Vid Angarnssjöängen: Rastar regelbundet i sjöängen under flytt. Oftast mindre antal men fler än 50 individer har rapporterats fem gånger. April - maj när de är på väg norrut. De första som ska söderut kommer redan tillbaka i juni och observeras sedan till slutet av september. Största antalet samtidiga individer var 85, den 11 maj 2000.
Bra obsplats: Håller oftast till ute i sjöängen så Midsommarberget ger bäst överblick.

Gluttsnäppa (*Tringa nebularia*)
I Sverige: 29 000 par, stabil. Häckar främst på torrare mark vid myrar i norra Sverige, från kusten upp till videregionen. Övervintrar i södra Afrika.
Vid Angarnssjöängen: Rastar regelbundet i sjöängen under flytt. Oftast mindre antal men upp till 15 individer är inte ovanligt. April - maj när de är på väg norrut. De första som ska söderut kommer redan tillbaka i juni. Största antalet samtidiga individer var 50, den 10 och 18 juli 1995.
Bra obsplats: Ses och hörs runt hela sjöängen.

3. Mindre allmänna men regelbundna besök

Strandskata (*Haematopus ostralegus*)
I Sverige: 8000 par, stabil. Häckar längs hela kusten, men även vid Mellansveriges stora sjöar och på jordbruksmark i södra Sverige. Övervintrar i södra Nordsjön.
Vid Angarnssjöängen: Någon/några fåglar ses i sjöängen under april - juli vid något/ några tillfällen i stort sett varje år. Vanligtvis en till tre rastande eller sträckande individer. Största antal samtidigt rastande är tre individer medan man såg åtta individer sträcka förbi den 14 april 2000.
Bra obsplats: Ses och hörs rasta eller när de flyger runt i sjöängen. Utanför Grävlingholmen, Lundbydiket och Byksberget har varit bra.

Kustpipare (*Pluvialis squatarola*)
I Sverige: Häckar inte i Sverige utan på tundra i Arktis, i norra Ryssland, Alaska och Kanada. Ses därmed i stort sett enbart i samband med flytt. De som passerar genom Sverige är östliga fåglar. Vinterkvarter från Vadehavet ner till Västafrika och runt Medelhavet.
Vid Angarnssjöängen: Årligt sträckande och rastande. På våren i stort sett enbart sträckande då de då ofta flyger nonstop. På hösten även rastande. Fler än 50 sträckande individer har observerats vid tre tillfällen. Rekordet är 471 individer från den 3 augusti 2008. Största antal rastande är 16 individer den 17 september 2004.
Bra obsplats: Över och på södra sidan av sjöängen. Midsommarberget och Lundbydiket är bra platser. Mest sydflyttande fågel som observeras under augusti och september.

Strandskata flygandes över sjöängen. Foto: Kenneth Olausson

Större strandpipare (*Charadrius hiaticula*)
I Sverige: 15 000 par, de nordliga ökar, de sydliga minskar. Två underarter, hiaticula finns på sandiga eller steniga stränder efter kusten samt vid större vattendrag och sjöar i inlandet. Rasen tundrae finns på hedmark i fjällens lav– och övre videbälte. Övervintrar i västra Europa och västra Afrika.
Vid Angarnssjöängen: Regelbundet rastande och sträckande mellan mars - oktober. Fler än 40 individer har setts samtidigt rastande vid sex tillfällen. Största antal är cirka 80 individer den 20 augusti 2017.
Bra obsplatser: På våren utanför Lundbydiket, på hösten på friytorna utanför Midsommarberget.

Kärrsnäppa i blått skimmer. Foto: Kenneth Olausson

Småspov (*Numenius phaeopus*)
I Sverige: 11 000 par, stabil. Häckar framförallt på torrare myrmark och fuktiga fjällhedar upp i videzonen. Övervintrar mestadels i Västafrika.
Vid Angarnssjöängen: Årligt rastande och sträckande. Oftast enstaka fåglar men vid fyra tillfällen har tio eller fler observerats. Största antal sträckande är 25 från den 4 maj 2014. Största antal rastande är 15 mellan den 2 - 8 maj samma år.
Bra obsplats: Ängarna söder om sjöängen eller Kustaåkern i slutet av april till en bit in i maj ger bra möjlighet.

Spovsnäppa (*Calidris ferruginea*)
I Sverige: Häckar inte i Sverige utan i norra Sibirien. Ses därmed endast i samband med flytt. Vinterkvarter främst i Afrika där en stor del av dem samlas på Bijagosöarna utanför Guinea-Bissau.
Vid Angarnssjöängen: I stort sett årlig. Som med småsnäppan är den sparsam på våren men vanligare på hösten. Vanligtvis en till fem som rastar men två gånger har över 20 individer setts samtidigt. Rekordet från 19 juli 2001 är på 37 samtidiga individer.
Bra obsplats: Friytorna utanför Midsommarberget för sydflyttande fågel i juli och augusti.

Kärrsnäppa (*Calidris alpina*)
I Sverige: Två raser, den nordliga (*alpina*), 22 500 par ökar, den sydliga (*schintzii*), 60 par minskar och är starkt hotad. Häckar i norr på gräsklädda våtmarker i fjällens vide- och lavzoner. I söder häckar den på fuktiga strandängar vid kusten. Vinterkvarter för den norra är mestadels i västra och södra Europa. Den sydliga övervintrar i norra och nordvästliga Afrika.
Vid Angarnssjöängen: Endast den nordliga rasen syns årligt rasta eller sträcka. Fler än 70 individer har rapporterats vid fem tillfällen. Rekordet är på hela 350 individer den 19 - 20 juli 2001.
Bra obsplatser: Ses flyga runt i hela sjöängen.

Mosnäppa (*Calidris temminckii*)

I Sverige: 6000 par. Minskar men osäkert hur mycket. 1970-tal 20 000 par, 2008 7 500 par. Häckar i hela fjällkedjan samt en liten andel i Luleå skärgård. Övervintrar i västra Afrika och i mindre antal kring Medelhavet.

Vid Angarnssjöängen: Rastar både på vår- och höststräck. Flest på våren i maj där rekordet är från 20 maj 2005 med 52 individer. Höststräckets högsta antal är på 13 individer från 11 - 13 augusti 2001. Bästa månader maj och augusti.

Bra obsplats: Utanför Lundbydiket på både nord -, (maj) och sydsträck (juli/augusti) då även friytorna utanför Midsommarberget är bra.

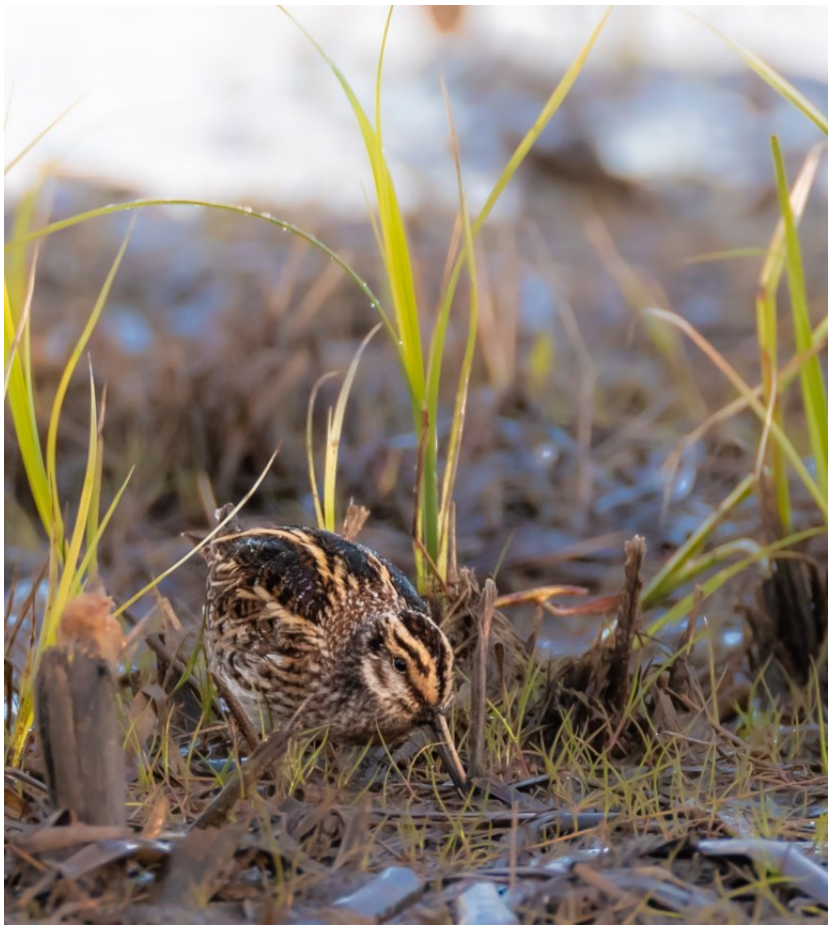

Foto: Kenneth Olausson

Dvärgbeckasinen kan vara svår att upptäcka eftersom den är väl kamouflerad och smälter in väldigt bra i vegetationen.

Småsnäppa (*Calidris minuta*)

I Sverige: Häckar normalt inte i Sverige men återfinns i nordligaste Norge och Ryssland. Ses därmed i samband med flytt. Vinterkvarter kring Medelhavet, Afrika och södra Asien.

Vid Angarnssjöängen: I stort sett årlig. Sparsamt på våren, vanligare på hösten. Största antalet var 24 samtidiga individer den 11 september 2007.

Bra obsplats: Friytorna utanför Midsommarberget på höststräcket. Augusti ger bäst chans.

Dvärgbeckasin (*Lymnocryptes minimus*)

I Sverige: 9100 par, troligen stabil, svårinventerad. Häckar huvudsakligen på myrar i Norrland där Norrbottens län har de flesta paren. Häckar även lokalt i Göta- och Svealand. De flesta övervintrar i Västeuropa, några stannar även i södra Sverige.

Vid Angarnssjöängen: I stort sett årligt rastande. Enstaka individer syns framförallt under våren. Vissa år, i slutet av april till början av maj har den även hörts spela. Det största antalet individer som rapporterats är 10 vilket var den 8 maj 1981. Det händer att någon enstaka individ även syns på höst och vinter. Oktober brukar vara bäst på hösten.

Bra obsplatser: I sjöängen strax utanför Midsommarberget. 15 april - 15 maj ger bäst chans.

Fjällpipare i sin rätta miljö. Foto: Kenneth Olausson

4. Sällsynta vadare som inte observeras regelbundet

Fjällpipare (*Charadrius morinellus*)
I Sverige: 3600 par, stabil. Häckar på fjällhed längs hela fjällkedjan. Övervintrar i norra Afrika och Spanien.
I Angarnssjöängen 16 fynd senast år 2020. Ses nästan alltid under våren och då framförallt mellan den 15 - 23 maj. Rekordet är från 20 maj 1972 då 42 individer observerades.
Bra obsplats: Lundbydiket - Grävlingholmen då de ofta är på Åstaåkern och angränsande fält. Maj ger bäst chans men även på sydsträck i september.

Drillsnäppa (*Actitis hypoleucos*)
I Sverige: 92 000 par, minskar. Häckar framförallt på steniga stränder längs sjöar och vattendrag jämt spritt över i stort sett hela landet. Övervintrar i sydvästra Europa och Afrika.
Vid Angarnssjöängen: I stort sett årlig men få individer per år. Tre individer troligen de flesta som observerats samtidigt.
Bra obsplats: I sjöängen på södra sidan. Observationerna är spridda mellan april - augusti.

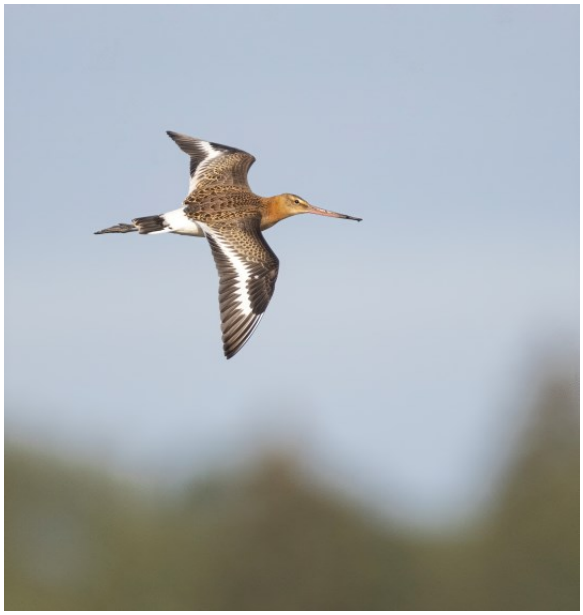

Rödspov. Foto: Kenneth Olausson

Rödspov (*Limosa limosa*)
I Sverige: 110 par, minskar. Häckar framförallt på Öland men även lokalt vid Vattenriket i Kristianstad, på Gotland, Halland, och Östergötland. Övervintrar i det inre Västafrika, framförallt i Senegal och Guinea-Bissau.
Vid Angarnssjöängen: Sällsynt de senaste åren men dyker upp någon individ vart eller vartannat år ungefär. Både den europeiska (L. limosa) och den isländska (L.l. islandica) har observerats på senare tid. Största antalet samtidigt rastande individer är fem vilket skedde 31 augusti till 20 september 1997.
Bra obsplats: Södra sidan av sjöängen där de kan gå på åkrarna eller i vattnet. Maj och september de bästa månaderna men har observerats mellan april - september.

Roskarl (*Arenaria interpres*)
I Sverige: 900 par, minskar. Häckar på havsstrand och i Östersjön efter betade strandängar. Övervintrar i Marocko och västra Afrika.
Vid Angarnssjöängen: Sällsynt, observationer har gjorts vid 16 tillfällen genom åren. Både sträckande och rastande. 24 maj 2005 sågs fyra sträckande individer, som flest har två individer setts rasta samtidigt.
Bra obsplats: Nästan samtliga har setts från Byksberget och Lundbydiket och alla i maj.

Kustsnäppa (*Calidris canutus*)
I Sverige: Häckar inte i Sverige utan på högarktiska områden i norra Ryssland, Alaska, Kanada och Grönland. Ses därmed enbart i samband med flytt. De som passerar genom Sverige är nästan alltid östliga fåglar från norra Ryssland (underart C. c. canutus) även om några grönländska (underart C.c. islandica) också kommer förbi. Vinterkvarter för de ryska fåglarna är Västafrika. De grönländska övervintrar efter Västeuropas kuster.
Vid Angarnssjöängen: Mycket sällsynt på 1900-talet men observeras numera allt oftare. Största antal rastande är från 12 - 16 juli 2001 då nio individer var i sjöängen. Rekordet för sträckande är på 30 individer vilket skedde den 3 augusti 2008, det vill säga vid samma tillfälle som det stora antalet kustpipare och myrspovar också sträckte förbi.
Bra obsplats: Midsommarberget för rastande och även sydsidan i stort för sträckande fågel. Alla observationer är gjorda mellan den 12 juli - 18 september, alltså sydflyttande fåglar.

Myrsnäppa (*Calidris falcinellus*)
I Sverige: 5900 par, svårinventerad men troligen något minskande. Häckar på blöta gungflymyrar med tät gräsvegetation från Dalarna och norrut i barr- och fjällens björkskogsregioner. Övervintrar i östra Afrika.
Vid Angarnssjöängen: Sällsynt på 1900-talet men blev alltmer vanligt förekommande under första delen av 2000-talet för att under de senaste fem åren inte ha observerats igen. Vanligtvis utgörs fynden av någon enstaka individ men ibland ses upp till fem individer samtidigt. Rekordet är 40 samtidiga individer som rastade mellan den 16 - 19 juli 2000.
Bra obsplats: Observationerna spridda under framförallt maj - juli på olika platser runt sjöängen.

Dubbelbeckasin. Foto: Kenneth Olausson

Dubbelbeckasin (*Gallinago media*)
I Sverige: 1800 par, stabil. Häckar på myrar i fjällen, från den fjällnära barrskogen upp i videregionen. Övervintrar framförallt i tropiska Östafrika.
Vid Angarnssjöängen: Observeras årligen under vår och/eller höststräck. De som rastar under våren kan även höras spela. Sällan flera individer samtidigt men den 16 - 20 maj 1984 hördes fyra spela samtidigt och den 28 augusti till 1 september 2010 rastade tre individer samtidigt.
Bra obsplats: Hittas ofta efter den södra delen, i sjöängskanten i maj och ute på fälten i september/oktober.

Smalnäbbad simsnäppa (*Phalaropus lobatus*)
I Sverige: 19 000 par, stabil. Häckar vid mindre vatten i fjällens björk- och lågfjällzoner samt på myrar med små tjärnar i norra Norrlands skogsland. Övervintrar i Persiska viken och Arabiska havet i Indiska oceanen.
Vid Angarnssjöängen: Observerades i stort sett årligen mellan 1993 - 2008 men har sedan glesat ut och ses numera ungefär vartannat år. Mellan den 25 maj till den 8 juni 2004 sågs 25 individer rasta vilket är rekord.
Bra obsplats: De flesta observeras ute i sjöängen så Midsommarberget och tubkikare lär vara bäst. De flesta fynden i maj och juni men observationer finns från maj till september.

Smalnäbbad simsnäppa som snurrar runt i en göl. Foto: Kenneth Olausson

5. Rariteter, som observerats någon enstaka gång

Foto: Kenneth Olausson

Skärfläcka och styltlöpare, en ovanlig syn.

Skärfläcka (*Recurvirostra avosetta*)
I Sverige: 2000 par. Häckar på Öland, Gotland, i Blekinge, Skåne och Halland. Vinterkvarter i västra Frankrike, södra Portugal och Spanien.
Vid Angarnssjöängen: Ett fynd. Observerades rastande den 25 maj 2005.

Svartvingad vadarsvala (*Glareola nordmanni*)
I Sverige: 34 fynd. Häckar i östra Europa och västra Asien.
I Angarnssjöängen Ett fynd. Observerades mellan den 29 - 31 maj 2011.

Sibirisk tundrapipare (*Pluvialis fulva*)
I Sverige: 92 fynd. Häckar i norra Sibirien och västra Alaska.
I Angarnssjöängen Ett fynd. Observerades mellan den 30 juni - 1 juli 1993.

Sandlöpare (*Calidris alba*)
I Sverige: Regelbunden men sparsamt. Häckar cirkumpolärt i Arktis. De som flyttar förbi Sverige övervintrar från Nordsjön i norr till Sydafrika i söder.
Vid Angarnssjöängen: Sju fynd. En individ i taget mellan juni - september. Flest, fyra i augusti.

Tuvsnäppa (*Calidris melanotos*)
I Sverige: Regelbunden men sällsynt. Häckar på tundra i Nordamerika och nordöstra Asien. Vinter oftast i Sydamerika.
I Angarnssjöängen Fem fynd. Maj - augusti. Flest, tre i första halvan av juni. Senast 2008.

Dammsnäppa (*Tringa stagnatilis*)
I Sverige: Regelbunden men sällsynt. Häckar på taiga och stäpp i östligaste Europa till Centralasien, även någon gång i Sverige. Vinter oftast i Afrika och Indien.
I Angarnssjöängen Tolv fynd. April - juni. Flest, sju i maj. Senast 2017.

6. Vad kommer härnäst?
Det är svårt att sia om vilken art som blir nästa nya vadarart i Angarn då det ofta är tillfälligheter som avgör var rariteterna hamnar. Men kanske kan det bli någon av dessa som ändå har observerats vid olika tillfällen i liknande miljö i Sverige? Tjockfot, styltlöpare eller amerikansk tundrapipare.

Tack till Martin Green vid Lunds universitet och Svensk fågeltaxering för faktagranskning.

Referenser
Sveriges fåglar 2022. Utgiven av Svensk fågeltaxering och BirdLife Sverige.
Fåglarna i Sverige - antal och förekomst. Utgiven av Sveriges Ornitologiska Förening 2012.
Svensk ringmärkningsatlas volym 1 - 3. Utgiven av Naturhistoriska riksmuseet och Sveriges Ornitologiska Förening under åren 2001 - 2008.
Artfakta. *www.artfakta.se*
Artkatalog för Angarnområdet. Stefan Paulins sammanställning av data över fåglar som genom åren rastat vid Angarnssjöängen.

Tidigare artiklar i serien om fågelflytt
Fågelflytten – ett spännande fenomen: Rallen nr 4 2022.
Fågelflytten - nordliga flyttare: Rallen nr 1 2023.

Naturvård - grävning och gärdesgårdar

Vattenståndet har periodvis varit högt. Foto: Roffe Andersson

AV **TRYGGVE ENGDAHL**

Grävningen avslutad strax före tillträdesförbudet!

Som vi skrev i förra numret av Rallen återkom pontongrävarna på vårvintern och avslutade arbetet med mosaiken av klarvattenytor och små häckningsöar. De hamnade mellan Fågeltornet och Midsommarberget snarare än utanför tornet som från början var sagt. Ganska bra egentligen – öarna och kanalerna är lätta att spana av från berget (liksom från tornet).

Vattenståndet

Det känns nästan som en trend att våra vintrar blir långa men tråkiga. Första snökaoset kommer ofta redan i november. December och januari gråa, milda och trista. Februari lite kallare. Sedan i slutet av mars, när man äntligen tänker att våren är kommen, slår Kung Bore tillbaka. I år med nästan tre veckors kyla och massor av snö. Föreningens årsmöte 27/3 blev till exempel mindre välbesökt på grund av snöovädret. Flyttfåglarna bromsades upp och man kan undra hur många som strök med av kyla och brist på föda.

En fördel med all snö var ändå att vi fick upp vattennivån, som i mitten av mars kändes ganska låg (om än egentligen normal för årstiden). Nu i slutet av april är sjöängen översvämmad som sig bör vilket ger ett bra utgångsläge. Vi strävar ju efter att, som nämnts i tidigare nummer av Rallen, hålla vattenståndet på den övre tillåtna kurvan i vattendomen. Detta för att inte skrattmåsar, änder och doppingar ska bygga bon vid lågvatten för att sedan få dessa översvämmade när det kommer ett rejält sommarregn vilket hände för ett par år sen. Eller, som den torra och varma sommaren 2018, nästan hela sjöängen torkade ut. Det borde vara mindre risk för tillfällig översvämning när nu mittdiket är åtgärdat. Dock kvarstår problemet med dålig avrinning nedströms utloppsdammen. Vi får se om vattenståndet sommartid kan hållas högre i år.

Ormbunkarna och gärdesgård i Skesta hage

Som nämnts i tidigare nummer av Rallen breder örnbräken ut sig i Skesta hage vilket förkväver annan växtlighet. Länsstyrelsen har lämnat det fritt för alla som vill bidra genom att rycka upp ormbunkarna. Hur stor inverkan den insats hade som föreningen gjorde tillsammans med Länsstyrelsen i september återstår att se men effekten blir förstås bättre om man rycker upp plantorna under tillväxtsäsongen. Då får rotsystemet, som ju finns kvar nere i marken, inte kraft från plantan. Bäst kanske i mitten av juli men då lär det bli svårt att få ihop tillräckligt många frivilliga. Så vi siktar på att göra en ny räd första halvan av augusti. Återkommer med datum!

Om man på senare tid besökt Skesta hage har man kunnat se uppstaplat virke i kanten av hagen vid vägen ner mot parkeringen i form av fyra ”kuber” med två meters sida. Det är virket från den gamla rivna gärdesgården som till slut hamnat här. Som vi tidigare skrivit i Rallen betraktas detta som skyddsvärd kulturved. Det finns gott om lavar, av vilka några ovanliga, på virket varför det nu placerats i ett soligt läge där det också exponeras för vägdamm, vilket lavarna märkligt nog sägs uppskatta.

Länsstyrelsens entreprenör har nu färdigställt elstängslet och snart kommer kossor släppas ut i hagen för första gången på många år.

Länsstyrelsen drabbas av nedskärningar

Den av anslagen att döma nya naturvårdsfientliga riksdagsmajoriteten har genomfört kraftiga nedskärningar i länsstyrelsernas budgetar. Enligt våra kontaktpersoner återstår bara en tredjedel av naturvårdsbudgeten. Det har inneburit att en del personal fått sluta, att alla planer på ökad tillgänglighet är lagda på is och att de så välbehövliga parkeringsvakterna vid Örsta dragits in. Således kommer varken

Foto: Elisabeth Lundgren

Gamla gärdesgården i Skesta hage har sparats för att sällsynta lavar ska kunna fortleva.

plattform vid Örstastugan, upprustad eldplats, förstorad parkering vid Olhamra eller uppsättande av nya skyltar bli av. Åtminstone inte i närtid. Det som dock redan är påbörjat är grävning av en ny avloppsanläggning för toaletten i Örstastugan. Dessutom ska kommunalt vatten dras in så att stugan får dricksbart vatten. Detta arbete verkar gå på ett annat konto…

Även den rena naturvården kommer att sättas på sparlåga. Det är väldigt tacksamt att grävningsarbetena hann avslutas inom den förra budgeten. Detsamma gäller renoveringen av spängerna.

Parkeringseländet vid Örsta

Större delen av året är det inga problem vid Örstaparkeringen. Det finns oftast gott om plats men fina helger så här på våren blir det väldigt fullt. Tidigare har Länsstyrelsen ordnat med parkeringsvakter men nu har man, som sagt, inte råd med dessa. När parkeringen blir full ställer folk ifrån sig sina bilar lite hur som helst, även ute på länsvägen.

Angarngruppen vädjar nu till alla som läser detta att tänka sig för när man parkerar. Även den som kommer tidigt bör, så här på våren, parkera någorlunda tätt för att så många som möjligt ska få plats. De som kommer sent bör undvika att stänga för andra besökare.

”Parkeringseländet”. Foto: Gunnar Hesse

Svårt att hitta plats. Foto: Gunnar Hesse

Och parkera inte på länsvägen! Man har ju också alternativet att ställa sig på parkeringen vid Olhamra eller Skesta hage.

Påminnelse om medlemsavgift

Det har nu gått ett antal månader av 2023 och ännu är det ett antal medlemmar som inte har betalat medlemsavgiften för innevarande år. Till dem som aviseras per e-post har en första påminnelse redan skickats ut, och många betalade då sin avgift. Men fler återstår. En sista påminnelse, både som e-post och i pappersform, kommer att skickas ut i juni. För att minimera antalet påminnelser, ber jag dig som läser detta och vet att du inte betalat medlemsavgiften, att göra detta snarast.

Observera

Om du är osäker på om du har betalat, ber jag dig kontakta mig, så kontrollerar jag mina noteringar. Jag är glad om jag slipper dubbelbetalningar.

Avgifter

Juniormedlemskap 30 SEK. Enskilt seniormedlemskap: 100 SEK. Familjemedlemskap: 150 SEK. Betala till plusgiro 217969-5 (Angarngruppen).

Stefan Paulin telefon: 0702 - 274513.

E-postadress: stefanpaulin@telia.com

Programöversikt

Juni till augusti 2023

OBSERVERA att alla ändringar och kompletteringar av programmet läggs ut på ***angarngruppen.se*** så kolla för säkerhets skull där innan du ger dig ut.

Onsdag 7 juni. **MÅNADSRUNDA**. Samling vid Örsta 07.30. Värd Gunnar Hesse.

Fredag 9 juni - lördag 10 juni. **NATTSÅNGARE**. Samling vid Örsta P 21.30. Värd Ulric Ilveus.

Lördag 1 juli **BIOBLITZ**. För sjätte året. Samling vid grillplatsen i Skesta Hage. Klockan 07.00 till 24.00. Samordnare Ulric Ilveus.

Onsdag 5 juli. **MÅNADSRUNDA**. Samling vid Örsta 07.30. Värd Stefan Paulin.

Lördag 8 juli. **NATTLYS.** Nattfjärilar och andra skymningsflygare. Samling vid parkeringen i Skesta Hage 22.00. Värd Ulric Ilveus.

Söndag 9 juli. **VÄXTER, FJÄRILAR OCH ANDRA INSEKTER.** Samling vid Skesta hage parkering 10.00. Värd Gunnar Hesse.

Onsdag 2 augusti. **MÅNADSRUNDA.** Samling vid Örsta 07.30. Värd Tryggve Engdahl.

Guidade fågelexkursioner, medlemskap, frågor: kontakt@angarngruppen.se, tel. 070-227 45 13.

NÄSTA NUMMER AV RALLEN
Kommer ut i september.
Manusstopp: 3 september 2023.
Idéer, textförslag och fotografier mottages tacksamt av Mattias Ödevidh på e-postadress: rallen@angarngruppen.se
Redaktion och form: Mattias Ödevidh
© Angarngruppen och respektive författare
© Fotografier respektive fotograf

Angarngruppens styrelse

Ordförande: Gunnar Hesse
tel. 070-556 66 34
gunnarhesse@hotmail.com

Vice ordförande och sekreterare:
Ulric Ilveus
tel. 073-960 05 57
ulric@ilveus.se

Kassör:
Stefan Paulin
tel. 070-227 45 13
kontakt@angarngruppen.se

Inventeringssektionen:
Erik Koppe
tel. 070-899 47 77
erik.koppe56@gmail.com

Naturvårdssektionen:
Tryggve Engdahl
tel. 070-725 79 15
tryggveengdahl@live.se

Kenneth Olausson
tel. 070-592 68 63
kenneth@komp.se

Informationssektionen - Rallen:
Mattias Ödevidh
tel. 073-890 55 09
rallen@angarngruppen.se

Björn Nordling
tel. 070-580 44 06
webred@angarngruppen.se

Medlemsregistret:
Elisabeth Lundgren
tel. 070-495 57 60
elisabeth.lundgren@fibermail.se